



Data wpływu/Received: 10.10.2019  
Data przyjęcia do druku/Accepted for printing: 17.11.2019  
Data publikacji/Published: 29.12.2019  
Licencja/License: CC BY-SA 4.0

**JOANNA OPIELA**

## **Lifelong learning jako proces systematycznego podnoszenia kwalifikacji\***

### **Lifelong Learning as a Process of Continuous Improvement of Qualifications**

Licencjat, Uniwersytet Rzeszowski, Instytut Nauk o Polityce, Polska

#### **Streszczenie**

Poniższy artykuł traktuje o kształceniu ustawicznym: jego znaczeniu, wartości i formach. Dzisiejsze wymogi rynku pracy sprawiają, że nawet osoby, które już dawno zakończyły swoją edukację, muszą ciągle rozszerzać swoje kwalifikacje. To daje im szansę na lepsze stanowisko pracy, a co za tym idzie – lepsze wynagrodzenie i – w perspektywie – lepszą jakość życia.

**Słowa kluczowe:** kształcenie, kwalifikacje, *lifelong learning*, uniwersytet trzeciego wieku

#### **Abstract**

The following article deals with lifelong learning in its meaning, values and forms. Today's labour market requirements mean that even people who have long since left education must constantly improve their qualifications. This gives them opportunity for a better job and, as a result, a better salary, and in the long term, a better quality of life.

**Keywords:** education, qualifications, *lifelong learning*, Third Century University

W dzisiejszych czasach rynek pracy charakteryzuje się wysoką dynamiką oraz ciągłymi zmianami. Wiele zawodów zanika, powstaje też wiele nowych, dotąd niespotykanych i nieznanych miejsc pracy. Rozwój technologii nie tylko wymusił konieczność specjalizacji, ale też niewystarczająca okazała się wiedza

---

\* Artykuł powstał pod kierunkiem dr Anny Pięty-Szawary z Zakładu Teorii Państwa, Prawa i Polityki Instytutu Nauk o Polityce Kolegium Nauk Społecznych Uniwersytetu Rzeszowskiego.

ogólna z danego zakresu. Pojawiła się potrzeba ciągłego zdobywania informacji w nowych obszarach oraz poszerzania tych już posiadanych. To sprawia, że obecnie nauka nie kojarzy się już tylko ze zdobywaniem wiedzy w szkole, w młodym wieku, lecz dotyczy również osób starszych, które chcą systematycznie uzupełniać swoje wykształcenie.

Współcześnie zjawisko uczenia się w odniesieniu do osób dorosłych ma szczególne znaczenie, gdyż wpływa na poprawę jakości ich życia nie tylko odnośnie do wykonywanego zawodu, lecz również staje się przydatne w życiu codziennym. Warunki oraz możliwości, które daje kształcenie ustawiczne, sprawiają, że staje się ono jedną z najlepszych inwestycji człowieka w swoje życie.

*Lifelong learning*, czyli uczenie się przez całe życie, którego polskim odpowiednikiem jest kształcenie ustawiczne, będące ideą silnie promowaną na całym świecie, odnosi się do zdobywania wiedzy od fazy przedszkolnej do emerytalnej. Łączy zarówno formalne, jak i nieformalne możliwości zdobywania wykształcenia. Formalne odnoszą się do państwowych placówek systemu edukacji, natomiast nieformalne funkcjonują poza państwowym systemem edukacji (Kształcenie, 2011). Kształcenie ustawiczne Symela (1997, s. 4) definiuje jako „proces ciągłego doskonalenia zasobu wykształcenia i kwalifikacji oraz ciągłej adaptacji intelektualnej, psychicznej i profesjonalnej do przyspieszonego rytmu zmienności, który jest znamieniem współczesnej cywilizacji”.

Jak wcześniej wspomniano, współczesność charakteryzuje się ciągłą zmiennością, a kształcenie ustawiczne daje osobom dorosłym możliwość przygotowania się do tych zmian. Dzięki niemu dorośli nie podlegają stagnacji, lecz mają szansę dokonywania zmian w swoim życiu. Ponadto poprzez tego typu kształcenie mogą ciągle poszerzać swoją wiedzę, co daje im szansę na zdobycie lepszej pracy na skutek podniesienia swoich kwalifikacji przy posiadanym już stażu pracy oraz doświadczeniu. Kształcenie ustawiczne przynosi także szansę na rozwój swoich osobistych pasji i zainteresowań (Kształcenie, 2011).

Polski system oświaty posiada bogate tradycje dotyczące aktywności edukacyjnej osób dorosłych. Ludność znajdująca się pod zaborami poprzez samokształcenie broniła się przed wynarodowieniem. Nauczanie odbywało się wtedy na zasadzie tzw. tajnych kompletów (Kształcenie, 2011, s. 16). Istotne znaczenie dla jej rozwoju miały ponadto późniejsze dążenia niepodległościowe, brak szkół, oświatowe tendencje pozytywizmu, ruchy robotnicze czy gwałtowny rozwój przemysłu. Wówczas zajęcia zazwyczaj były prowadzone w prywatnych mieszkaniach, w kilkuosobowych grupach.

Po wybuchu II wojny światowej działanie placówek oświatowych zostało całkowicie poddane kontroli niemieckich władz, które zarządziły o likwidacji szkół średnich i wyższych. Z podobnym problemem zmagali się mieszkańcy ziem znajdujących się pod wpływem ZSRR, gdzie również daleko idącym modyfikacjom podlegały realizowane uprzednio programy nauczania. Zakończenie

wojny nie wiązało się z istotnymi zmianami edukacyjnymi, gdyż cały system został podporządkowany partii oraz ideologii komunistycznej. To administracja centralna decydowała o tym, jakie treści i w jaki sposób miały być przekazywane społeczeństwu (Kształcenie, 2011, s. 17–19).

Jedną z placówek zajmujących się kształceniem osób dorosłych było Towarzystwo Uniwersytetów Robotniczych i Ludowych, którego miejsce zajęło następnie Towarzystwo Wiedzy Powszechnej całkowicie uzależnione od aparatu centralnego. Kolejne lata to czas rozwoju pozaszkolnych form edukacji osób dorosłych, które określano mianem kursów doskonalenia zawodowego. To zakłady pracy podjęły szkolenie pracowników, wprowadzając w miejsce „oświaty dorosłych” – „edukację pracujących” czy „kształcenie robotników”. W tej sytuacji osoby nieposiadające pracy zostały całkowicie pozbawione możliwości rozwoju osobistego (Kształcenie, 2011, s. 20–23).

Kolejne zmiany, które początkowo wybiórczo traktowały o kształceniu ustawicznym, przyniosły dopiero ustawy z roku 1996, 2001 i 2003. Istotny wpływ na rozwój pozaszkolnych form edukacji osób dorosłych miało natomiast członkostwo Polski w Unii Europejskiej (Kształcenie, 2011, s. 24).

Wybrane dokumenty Unii Europejskiej odnośnie do kształcenia ustawicznego:

1. Deklaracja bolońska. Dokument podpisany 19 czerwca 1999 r. Sygnatariuszami byli ministrowie szkolnictwa wyższego 29 państw europejskich. Celem było utworzenie do 2010 r. ogólnych zasad, na jakich miało opierać się szkolnictwo wyższe.

Założenia (UMCS, 2019):

- konieczność uznania niezależności i autonomii uniwersytetów,
- konieczność wypracowania spójnego systemu, który łączyłby ludzi z różnych kultur, systemów edukacyjnych i języków np. poprzez wprowadzenie punktów ECTS,
- szukanie sposobów na poprawę mobilności obywateli,
- dążenie do poprawy zatrudnienia i dopasowania do rynków pracy systemów kształcenia,
- dążenie do poprawy atrakcyjności oraz konkurencyjności szkolnictwa wyższego.

2. Strategia lizbońska. Została zatwierdzona w marcu 2000 r. Jej celem był szybki i konkurencyjny rozwój gospodarki w odniesieniu do Stanów Zjednoczonych. Dokument ten został w 2005 r. odnowiony, na co wpływ miało między innymi poszerzenie Unii Europejskiej o nowe państwa.

Założenia (Kształcenie, 2011, s. 43–44):

- większe nakłady finansowe na badania naukowe i wiedzę,
- promocja Unii Europejskiej jako miejsca wartego inwestycji,
- zwiększenie zatrudnienia oraz zmniejszenie stopy bezrobocia.

Strategia oraz jej nowelizacja zostały zastąpiony przez Strategię na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Strategia ta obejmuje trzy priorytety: inteligentny i zrównoważony rozwój odnoszący się do gospodarki opartej na wiedzy i innowacji oraz do efektywnego wykorzystania zasobów środowiska, a ponadto rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, który polega na działaniach umożliwiających utrzymanie zatrudnienia na możliwie najwyższym poziomie, a także spójności terytorialnej i społecznej (Kształcenie, 2011, s. 44).

3. Deklaracja kopenhaska. Podkreśla, jak wielki wpływ na postęp w poszczególnych dziedzinach gospodarki ma edukacja, akcentując konieczność dostosowania jej do ciągłego postępu technologicznego (Kształcenie, 2011, s. 38).

4. Europejskie ramy kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie przyjęte przez Parlament Europejski w październiku 2007 r. Dzięki nim pracodawcy mogli porównywać poziom kwalifikacji uzyskanych w różnych systemach edukacji. Posiadały dwa nadrzędne cele: promocję mobilności zawodowej oraz stwarzanie warunków do uczenia się przez całe życie (Kształcenie, 2011, s. 39).

5. Biała Księga Komisji Europejskiej o Edukacji. Dokument ten traktuje kształcenie ustawiczne jako strategię, dzięki której możliwe ma być swobodne funkcjonowanie w warunkach postępu naukowo-technicznego, wielości źródeł i informacji oraz licznej konkurencji na rynku pracy. Jego celem jest zachęta do poszerzania wiedzy i zdobywania nowej, walka z marginalizacją społeczną oraz opanowanie trzech języków Wspólnoty (Kształcenie, 2011, s. 41).

Głównym celem projektów realizowanych ze środków „Programu operacyjnego wiedza, edukacja, rozwój” (POWER) w obszarze edukacji dorosłych jest wzmocnienie kompetencji zawodowych i kluczowych kadry zajmującej się niezawodową edukacją osób dorosłych z wykorzystaniem programów mobilności ponadnarodowej (FRSE, 2019).

W ramach POWER 2014–2020 w IV osi priorytetowej „Innowacje społeczne i współpraca międzynarodowa”, działanie 4.2 realizowany jest projekt o nazwie „Ponadnarodowa mobilność kadry niezawodowej edukacji dorosłych”. Projekt ten skierowany jest do organizacji, które działają w obszarze niezawodowej edukacji osób dorosłych. Wspiera on inicjatywy związane z podnoszeniem kompetencji kluczowych i zawodowych kadry, które są niezbędne podczas uczenia się osób dorosłych. Beneficjentami takiego projektu mogą być (FRSE, 2019):

- uniwersytety ludowe, uniwersytety trzeciego wieku,
- szkoły ogólnokształcące dla dorosłych,
- biblioteki, muzea, domy kultury,
- szkoły językowe czy komputerowe dla dorosłych,
- organizacje pozarządowe, które prowadzą działalność w obszarze niezawodowej edukacji osób dorosłych.

Przykładami uniwersytetów ludowych mogą być: Uniwersytet Ludowy w Gaci, Ekologiczny Uniwersytet Ludowy Grzybów, Kaszubski Uniwersytet Ludowy Wieżyca oraz Bałtycki Uniwersytet Ludowy w Opaleniu. Dorosli mogą również skorzystać takich form, jak szkoły ogólnokształcące dla dorosłych, wśród których można wymienić np. Zespół Szkół Ogólnokształcących w Katowicach, czy Cosinus – bezpłatne szkoły dla dorosłych.

Projekt POWER przewiduje różnorodne formy wsparcia, takie jak: szkolenia kadry (np. kursy, szkolenia, konferencje doskonalące umiejętności), *job shadowing* (polegający na obserwacji, jak wygląda praca w placówce zajmującej się niezawodową edukacją osób dorosłych), prowadzenie zajęć dla dorosłych słuchaczy w organizacji zagranicznej (FRSE, 2019).

Najważniejsze akty prawne regulujące kształcenie ustawiczne na poziomie krajowym w Polsce to m.in.: Konstytucja RP (1997), która w art. 65 ust. 5 określa politykę władz publicznych zmierzającą do pełnego produktywnego zatrudnienia poprzez realizowanie programów zwalczania bezrobocia, w tym organizowania i wspierania poradnictwa oraz szkolenia zawodowego.

Kolejnym dokumentem regulującym zasady kształcenia ustawicznego jest Rozporządzenie (2019, art. 117, ust. 5), w którym uregulowane zostały zasady określania placówek i ośrodków publicznych i ich zadania, tryb ich działania, warunki organizacji tegoż kształcenia oraz sposoby oceny jego efektywności i odpłatności. Ponadto zasady prowadzenia poradnictwa zawodowego, bezpłatne szkolenia dla osób bezrobotnych, dofinansowanie studiów podyplomowych czy zasady otrzymywania bonów stażowych lub szkoleniowych reguluje Ustawa (2004), a także art. 17, art. 94 pkt 6 i art. 103 Ustawy (1974), które nakładają na pracodawcę konieczność stworzenia swoim pracownikom warunków do podnoszenia ich kwalifikacji zawodowych.

Wymienione akty prawne dają możliwość rozwoju różnych form wspierania osób dorosłych w dążeniu do poszerzania swojej wiedzy. Formy te mogą przybierać następującą postać:

1. Szkolne formy edukacji osób dorosłych odwołujące się do standardowego systemu szkolnictwa i skierowane do osób, które nie przeszły normalnego trybu nauki lub nie ukończyły danej klasy.
2. Pozaszkolne formy edukacji, takie jak np. wszelkiego rodzaju kursy, tytuły kwalifikacyjne, seminaria, zjazdy pozwalające na podnoszenie posiadanych już kwalifikacji w określonym zawodzie.
3. E-edukacja – kształcenie na odległość – forma coraz bardziej popularna w dzisiejszych czasach, w której brak jest bezpośredniego kontaktu ucznia z nauczycielem, wymagająca od uczącego się dużej dyscypliny oraz systematyczności. Jej zaletą jest możliwość poszerzania swojej wiedzy bez wychodzenia z domu.
4. Uniwersytet trzeciego wieku – najpopularniejsza forma zdobywania wiedzy wśród osób starszych, tworzona zazwyczaj w strukturach uniwersytetów już

istniejących, stowarzyszeniach prowadzących działalność popularnonaukową, a także domach kultury, bibliotekach czy ośrodkach pomocy społecznej. Warunkami, jakie należy spełnić, aby zostać przyjętym, są: wniesienie opłaty rekrutacyjnej oraz wypełnienie deklaracji uczestnictwa (Nowicki, Wiśniewski, 2015, s. 17–21). Wśród przykładów można wymienić np. Dębicki Uniwersytet Trzeciego Wieku, Mielecki Uniwersytet Trzeciego Wieku, Uniwersytet Trzeciego Wieku Uniwersytetu Rzeszowskiego, Jasielskie Stowarzyszenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku, Uniwersytet Trzeciego Wieku im. Heleny Kretz.

Z możliwości zdobywania wiedzy i podnoszenia swoich kwalifikacji skorzystać mogą też osoby bezrobotne. Dla osób pozostających bez pracy przygotowane zostały takie formy wsparcia, jak:

- szkolenia organizowane przez powiatowe urzędy pracy,
- boni szkoleniowy przyznawany przez starostę na wniosek bezrobotnego, w którym wskazuje on, jakiego rodzaju szkolenie chce podjąć, zobowiązując się jednocześnie do podjęcia zatrudnienia,
  - pożyczka szkoleniowa – nieoprocentowana; musi zostać spłacona w ciągu 18 miesięcy od dnia zakończenia szkolenia; może wynosić nawet do 400% przeciętnego wynagrodzenia; warunkiem jej uzyskania jest ukończenie szkolenia; w innym przypadku musi zostać zwrócona wraz z odsetkami,
  - studia podyplomowe skierowane do osób powyżej 45. roku życia – z tej formy skorzystać mogą zarówno osoby bezrobotne, jak i pracujące; powiatowy urząd pracy może sfinansować koszty studiów nawet do 300% przeciętnego wynagrodzenia,
    - staż – jest możliwością zdobycia praktycznych umiejętności w miejscu pracy bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą,
    - przygotowanie zawodowe dorosłych również odbywa się bez nawiązania stosunku pracy, polega natomiast na sfinansowaniu przez powiatowy urząd pracy praktycznej nauki zawodu, która kończy się egzaminem (Nowicki, Wiśniewski, 2015, s. 21–27).

Reasumując, należy stwierdzić, że współcześnie istnieją różne formy zdobywania wiedzy i poszerzania swoich umiejętności, podnoszenia kwalifikacji czy nawet rozwijania zainteresowań przez osoby dorosłe. Skierowane są one ponadto nie tylko do osób pracujących, ale także i do tych, które zmagają się z problemem bezrobocia, dając im równe szanse i możliwość podniesienia swoich kwalifikacji, a co za tym idzie – poprawy jakości życia osobistego.

## Literatura

FRSE. Pobrane z: [https://power.frse.org.pl/\(16.08.2019\)](https://power.frse.org.pl/(16.08.2019)).

Konstytucja RP z 2.04.1997. Dz.U. nr 78, poz. 483, z późn. zm.

*Kształcenie ustawiczne i jego rola w rozwoju zawodowym człowieka* (2011), Kielce: Wojewódzki Urząd Pracy.

- Nowicki, J., Wiśniewski, P. (2015). *Uczymy się przez całe życie. Przewodnik po kształceniu ustawicznym*. Warszawa: Wojewódzki Urząd Pracy.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 19.03.2019 w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych na podstawie art. 117 ust. 5 ustawy z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe. Dz.U. 2018, poz. 996, 1000, 1290, 1669 i 245 oraz 2019, poz. 534.
- SGGW. Pobrane z: <https://www.uo.sggw.pl/pl/>(13.08.2019).
- Symela, K. (1997). *Zasady wdrażania i oceny modułowych programów szkoleniowych dorosłych*. Pobrane z: [http://www.wup.kielce.pl/images/stories/CIZ/Kształcenie\\_ustawiczne\\_www.pdf](http://www.wup.kielce.pl/images/stories/CIZ/Kształcenie_ustawiczne_www.pdf) (13.08.2019).
- UMCS. Pobrane z: <https://www.umcs.pl/pl/deklaracja-bolonska,5282.htm> (13.08.2019).
- Ustawa z 26.06.1974 – Kodeks Pracy. Dz.U. 2014, poz.1502, z późn. zm.
- Ustawa z 20.04.2004 o promocji zatrudnienia i instytucjach na rynku pracy. Dz.U. 2004, nr 99, poz.1001.